

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiye Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriye Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmoxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQUISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИССЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
Jalilov Jamshid G'anjionovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
Alimov Umid O'ktambayevich	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
Останов Эгамберди	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
Xakimova Xulkar Xamidovna	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIVAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASSTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI.....	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilhomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI.....	467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich	
PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li	
BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLAKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH	482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich	
ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDI KORXONALARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi	
UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUHLARI	498
Babayeva Lola Ibragimovna	
MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH	504
Xusanov Chari Kadirovich	
PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	509
Botirova Xulkar Olimjonovna	
THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY	514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR	520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
IJTIMOII AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich	
INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY.....	542
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	548
Sabit Gabbarov	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ.....	567
Зайналов Джахонгир Расулович	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ	571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович	

IPOTEKA KREDITI MEKANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI	576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI	588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich	
O'ZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM.....	595
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILII TALQINI.....	603
Aripov Oybek Abdullayevich	
O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FERMER XO'JALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	611
Kdirbaev Amir Marat uli	
ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI.....	614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR	626
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li	
GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUG'URTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	631
Norov Zarif Shamsiddinovich	
INNOVATSION SUG'URTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUG'URTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	638
Xayitov Nodirjon Uzokovich	
VOSITACHILIK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI.....	652
O.Q. Qo'shmatov	
AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI	657
I.Qo'ziyev, F.Ochilov	
MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI.....	664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	669
Розиков Жалил Жалолович	
TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI O'TKAZISH TARTIBI.....	678
M.Xayitboyev	
USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	683
Inomjon Sherimbetov	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI	688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	

EKSPORT BOZORLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA MOLIVAVIY RAG'BATLARNING ROLI	694
Galiyev Tohir Fazliddinovich	
ZAMONAVIY LOGISTIKA TIZIMIDA MARKETING STARTEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	700
Abduqodirova Umida G'ayrat qizi	
QASHQADARYO URBANIZATSIYALASHGAN HUDUDLARIDA AGLOMERATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	706
Nazarova Feruza Usmonovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA KORXONALARINI KREDITLASHNING ZARURLIGI HAMDA IQTISODIY AHAMIYATI	713
Shaymatov Mansur Jo'rabaevich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY AKTIVLARNI TAN OLISH	720
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TRANSFORMATSIYA BARQARORLIGINI BAHOLASH	724
Sanetullaev Aybek Esbosinovich	
XALQARO AVTOMOBIL ISHLAB CHIQUVCHI KOMPANIYALARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	728
Xidoyatov Mirsaid Mirmuhsunovich	
ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGIES FOR RESILIENCE IN AN ERA OF DECLINING RESOURCES AND RISING EXPECTATIONS	734
Inomiddin Imomov	
"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI IQTISODIY RIVOJLANISHGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI	744
Miraxmedova Maftuna Ibragimovna	
ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	751
Алиева Эльнара Аметовна	
AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING SHAKLLANISH MANBALARI	756
So'fiyeva Xusniya Soxibjonovna	
НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	760
Назарова Гулчебра Нурмуханбетовна	
СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ ПО ОЦЕНКЕ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ	766
А.Р. Кудратов	
IJTIMOIIY XIZMATLAR KO'RSATISH JARAYONIDA TASHKILIIY VA IQTISODIY MUNOSABATLAR	775
Berdiyeva Nafisa Qahramonovna	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION BIZNESNI BOSHQARISH VA YANGI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	780
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
GRUZIYA TAJRIBASIDA BARQAROR TURIZMNI TA'MINLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI	786
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
INNOVATSION FAOLIYATNING MINTAQADA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI	790
Fayziyeva Shirin Shodmonovna	
QORAQALPOG'ISTON HUDUDIDA ETNOGRAFIK TURIZM KLASSTERINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	795
Kunnazarova Orazxan	
MAMALAKATIMIZ IMPORTI VA EKSPORTIDA KICHIK BIZNESNING ULUSHI	798
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
YEVROOBLIGATSIYA VA UNING AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN EMISSIIYASI	807
Avezov Ibrohim Ilxomovich	

IQTISODIYOTDAGI INNOVATSION O'ZGARISHLAR SHAROITIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	808
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
SPORT ANJOMLARI SANOATIDA INNOVATSION JARAYONLARNI TIZIMLASHTIRISH MODELINING ZARURATI.....	813
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
GREEN MARKETING STRATEGIES AND THE APPLICATION OF NEUROMARKETING METHODS IN THEIR DEVELOPMENT.....	819
Samadov Asqar Nishonovich, Latipova Go'zal	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA KICHIK KORXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	825
Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING EMPIRIK TAHLILI	831
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li	
YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONXONALAR ROLI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR.....	840
Raxmonova Nigina Anvarovna	
IJTIMOIIY SIYOSAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: O'ZBEKISTONNING AMALIY YONDASHUVI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	844
Bafojev Farrux Jo'raqulovich	
AHOLI IJTIMOIIY HIMOYASINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI	852
Ulashev Xubbim Askarovich	
YASHIL TA'LIM RIVOJLANISH BOSQICHLARI: YAPONIYA MISOLIDA	856
Raxshona Nabibullayeva	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON SAVDONING MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI.....	861
Mo'minov Yahyobek Shokirjon o'g'li	
TUROPATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	865
Toshev Akmal Salimovich	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQADA AHOI DAROMADLARINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	874
Quldasheva Maftuna Musurmon qizi	
ФАКТОРЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	878
Алиева Эльнара Аметовна, Рахматхонов Саидодилхон Расулхон угли	
МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В СТРАНАХ С РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЭКОНОМИКОЙ: РОЛЬ ESG-ИНСТРУМЕНТОВ, ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА И МАЛАЙЗИИ.....	884
Нарзуллаева Мехрангиз Ақобировна	
DORIVOR O'SIMLIKLA SAVDOSIDA QIYMAT ZANJIRI TAHLILI: IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH OMILLARI.....	893
Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'ZBEKISTON VA TURKMANISTON O'RTASIDAGI SAVDO AYLANMASI TAHLILI	899
Voxidova Mehri Xasanovna	
GLOBAL KOMPANIYALARDA RAQAMLI MENEJMENTNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	905
Axmedov Sardor Shuxrat o'g'li	
IQLIM O'ZGARISHLARI VA GLOBALLASHUV SHAROITIDA EKOLOGIK-HUQUQIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH.....	912
Jumanazar Xolmuminov	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING JAHON TAJRIBASI	916
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNING INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	921
Rahmatullayev Bobir Chorshamiyevich	

FINANCING WATER RESILIENCE: A FEASIBILITY ANALYSIS OF SOVEREIGN BLUE BOND ISSUANCE IN UZBEKISTAN.....	926
Yakubov Jakhongir	
УКРЕПЛЕНИЕ ПАРТНЁРСТВО И СОЗДАНИЕ ЕДИНСТВЕННОГО ЭНЕРГОРЫНКА В УЗБЕКИСТАНЕ	929
Каримова Нуржахон Олим кизи	
ИННОВАЦИОННАЯ ЗРЕЛОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЛЕКСНОЙ МОДЕЛИ	935
Алиева Эльнара Аметовна, Табаков Евгений Сергеевич	
"BUDJET JARAYONLARIDA XAVFLARNI ANIQLASH VA BAHOLASH: ICHKI AUDIT YONDASHUVLARI"	941
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna, Nishonxo'djaev Bekzod Baxodir o'g'li	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA DAVLATNING ROLI	947
Raximov Baxromjon Ibroximovich	
O'ZBEKISTONDA SUT SEKTORINING QIYMAT ZANJIRINI SANOATLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	951
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
STRATEGIK BOSHQARUV HISOBIDA XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA TIZIMLARINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	955
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi	
АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ	961
Ариф Мустафаев	
ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ИЗМЕНЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	968
Ишонкулова Феруза Асатовна	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION HUQUQIY SIYOSATIDA GLOBAL REYTINGLARNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	974
Gavhar Bekmurodova Adham qizi	
XALQARO MOLIYA BOZORIDA KREDIT RISKINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI VA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	981
Ochilova Xusniya Olim qizi, Yuldasheva Umida Asanaliyevna	
JAHONDA BRONLASH TIZIMLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARINING EVOLYUTSIYASI.....	987
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	
MILLIY IQTISODIYOT INNOVATSION SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA JAHON TAJRIBALARI.....	994
Samadqulov Muhammadjon Islom o'g'li	
HUDUDIY RIVOJLANISHDA SOLIQ IMTIYOZLARINING AHOLI DAROMADLAR DINAMIKASIGA TA'SIRI.....	998
Olimjon Fattoyev G'ayrat o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINING ZAMONAVIY SHAROITLARDA RAQOBATBARDOSHLIGI: NAZARIY JIHATLARI VA AMALIY BOSHQARUV STRATEGIYALARI	1002
Adizov Bobir Baxtiyorovich	
ZAMONAVIY SHAROITDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RISKLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	1005
Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, Nasritdinov Bekzod Xusnutdinovich	
NAMANGAN VILOYATIDA QURILISH KLASHTERINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY OMILLARI VA ISTIQBOLLI MANBALARI.....	1011
Abduraxmanov Muxtorali Abduvoxidovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ ПОВЫШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	1016
Авезова Шахноза Махмуджановна	
MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR KO'RSATADIGAN OMILLAR.....	1022
Obilov Mirkomil Rashidovich	

“O‘ZBEKISTONDA TURIZMNING MADANIY IDENTIKLIKKA TA’SIRI: SOTSIOLOGIK TAHLIL”	1028
Alijonova Nargiza Rashidjon qizi	
STATISTICAL ANALYSIS OF CREDIT INTEREST RATES.....	1034
Abdullayev Shakhobiddin Shamsiddinovich	
QISHLOQ XO‘JALIGIDA LOGISTIKA XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH METODLARI VA SAMARALI TA‘MINOT ZANJIRI MODEL.....	1037
Olimova Bahora Shuxratovna	
INNOVASION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI.....	1042
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI BARQARORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMIL SIFATIDA FOIZ SIYOSATI VA UNING AMALIY JIHATLARI.....	1047
Axmedova Dilafro‘z Elshodovna	
B2BDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH BO‘YICHA XORIJIY TAJRIBALAR.....	1053
Abdubotirova Madinaxon	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ИННОВАЦИОННО - ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ.....	1059
Баходирова Хилола Баходировна	
RAQOBATBARDOSH MAHSULOT ISHLAB CHIQRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYASIDAN FOYDALANISH.....	1063
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Abdurazakova Diyora	
ENERGIYA XARAJATLARINI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY SAMARASI.....	1070
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF REMOTE BANKING SERVICES IN THE CONTEXT OF BANKING TRANSFORMATION	1075
Jabborov Bahriddin Rashidovich	
MIKROMOLIYA TASHKILOTLARIDA MOLIVAVIY-XO‘JALIK FAOLIYATINI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH TARTIBI.....	1079
G‘ofurov Iskandar Abduraxmonovich	
BANKLARNING INVESTITSIYA RISKLARI VA ULARNI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	1084
Yuldashev Erkin Xusanovich	
MA’LUMOTLAR BAZASINING RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAGI AHAMIYATI.....	1090
Maxamadiyev M. M.	
УСТОЙЧИВОСТЬ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ: АНАЛИЗ СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ АКИБ «ИПОТЕКА-БАНК» ПОСЛЕ ВХОЖДЕНИЯ В ОТП GROUP.....	1095
Каримова Нуржахон Олим кизи	
O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIM MUASSASALARIGA XORIJLIK TALABALARNI JALB ETISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	1101
Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek	
DAVLATNING IJOBIY IMIJINI YARATISHDA TURIZM VA XALQ DIPLOMATIYASINING STRATEGIK O‘RNI	1108
Kasimova Zilola G‘ulomiddin qizi	
JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUASSASALARIDA MOLIVAVIY MUNOSABATLARNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	1116
Toshmurodov Abdurauf Ravshanovich	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ТОПЛИВНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА УЗБЕКИСТАНА – 2025.....	1122
Ш.К.Жалилов	
“O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING O‘RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI”	1126
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
MAMLAKATDA INVESTITSIYA JARAYONLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	1130
Xusanov Durbek Nishanovich	
TURIZM XIZMATLARI TUSHUNCHASI VA ULARNI INNOVATSION TASHKIL ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI.....	1138
Najmidinov Azizbek Bahrom o‘g‘li	

MINTAQAVIY IQTISODIYOTDA TURISTIK INFRATUZILMANI BAHOLASH USULLARI VA MEZONLARI.....	1143
Xalmirzayev Axmadjan Axunovich, Ro'zmatov Boburjon Zafarjon o'g'li, Shodiyeva Nafosatxon Hamza qizi	
O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	1149
Ahmedov Shermuhammad Omonjon o'g'li	
MARKETING KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARINI ISHLAB CHIQISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	1156
Akramov Toxir Abdiraxmanovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	1161
Adashev Azimjon Urinboyevich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA PRUDENSIAL NAZORAT: BAZEL QOIDALARI VA ULARNING AHAMIYATI	1165
Abdunazarova Dilshoda Akromovna	
INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISHDA BOSHQARUV HISOBİ AXBOROTINING AHAMIYATI	1170
Xushvaqtova Nozanin Nurbek qizi	
OLIY TA'LIM TIZIMIDA INTEGRATSIYA JARAYONLARINI AMALGA OSHIRISH SHAKLLARI VA ULARNING TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDAGI AHAMIYATI.....	1177
Ismoilova Feruza Kubaymurodovna	
EKOMARKETING STRATEGIYALARI ORQALI BARQAROR RIVOJLANISHGA ERISHISH	1182
Qo'ziyev Jaloladdin Alisher o'g'li	
ENSURING INNOVATIVE ECONOMIC SECURITY IN THE KHOREZM REGION: WASTE RECYCLING AND CIRCULAR ECONOMY	1186
Madraximova Shohista Bahrom qizi	
KICHIK BIZNES FAOLIYATINI BAHOLASH ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	1191
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA ISLİM MOLIYASINI JORIY QILISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJIRIBASIDAN FOYDALANISH.....	1195
Sultonov Baxtiyor Baxodirovich	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA ISLOM MOLIYASINI JORIY QILISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH

Sultonov Baxtiyor Baxodirovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
To'rtko'l fakulteti, Kafedra mudiri

Email: b.sultonov@tsue.uz

ORCID: 0009-0000-2479-9716

Annotatsiya. Ushbu maqolada islomiy moliya sohasida ilg'or natijalarga erishgan Fransiya, Pokiston, Bahrayn va Buyuk Britaniya kabi mamlakatlar tajribasi tahlil qilinadi. Mazkur davlatlarda islomiy moliya institutlarining shakllanishi, huquqiy-me'yoriy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda ularning iqtisodiyotga ko'rsatgan ijobiy va salbiy ta'sirlari yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston iqtisodiyotiga islomiy moliyani joriy etish imkoniyatlari, mavjud muammolar va istiqbolli yo'nalishlar aniqlanadi hamda amaliy xulosa va takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: islom iqtisodiyoti, islom moliyasi, xorijiy tajriba, islom bank ishi, shariat, shariat ulamolari, huquqiy asoslar, xalqaro islom tashkilotlari, foiz, foyda va zarar taqsimoti, kadrlar tayyorlash, huquqshunos.

Abstract. This article examines the experience of countries such as France, Pakistan, Bahrain, and the United Kingdom, which have achieved advanced results in the field of Islamic finance. The study analyzes the formation of Islamic financial institutions, their legal and regulatory frameworks, operational mechanisms, as well as the positive and negative impacts of Islamic finance on national economies. Based on the findings, conclusions and practical recommendations are proposed for the introduction and development of Islamic finance in the economy of Uzbekistan.

Key words: Islamic economics, Islamic finance, foreign experience, Islamic banking, Sharia, Sharia scholars, legal framework, international Islamic organizations, interest, profit and loss sharing, human resource development, legal expert.

Аннотация. В статье анализируется опыт таких стран, как Франция, Пакистан, Бахрейн и Великобритания, добившихся значительных результатов в сфере исламских финансов. Рассматриваются процессы формирования институтов исламских финансов, их нормативно-правовая база, практические механизмы функционирования, а также положительные и отрицательные последствия их внедрения в национальные экономики. На основе проведенного анализа формулируются выводы и предложения по внедрению исламских финансов в экономику Республики Узбекистан.

Ключевые слова: исламская экономика, исламские финансы, зарубежный опыт, исламское банковское дело, шариат, улемы шариата, правовые основы, международные исламские организации, процент, распределение прибыли и убытков, подготовка кадров, юрист.

KIRISH

Zamonaviy islomiy moliya 1950-1960-yillarda shakllangan bo'lib, dastlab mintaqaviy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan kichik kooperativ bank xizmatlari bilan bog'liq edi.

Jahon islomiy moliya sanoatining o'sish dinamikasi kelgusi yillarda ham yuksalish tendensiyasini saqlab qolishini ko'rsatmoqda. Xususan, Refinitiv tomonidan 2021-yilda e'lon qilingan Islom moliyasini rivojlantirish bo'yicha so'nggi hisobotga ko'ra, ixtiyoridagi jami aktivlar hajmi (Assets under Management – AuM) 2019-yildagi 2,96 trillion AQSh dollaridan 2020-yilda 3,37 trillion AQSh dollarigacha oshgan bo'lib, 2025-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 4,94 trillion AQSh dollariga yetishi prognoz qilinmoqda [6].

O'zbekiston fuqarolarining 95 foizdan ortig'i islom diniga e'tiqod qiladi [7]. Jahon miqyosida islom iqtisodiyoti ko'lamining kengayib borishi va uning hajmi jadal sur'atlarda o'sayotganini inobatga olgan holda, ushbu sohani O'zbekiston iqtisodiyotiga joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 29-dekabr kuni Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida: "Shuningdek, mamlakatimizda islomiy moliyaviy xizmatlarni joriy etish bo'yicha huquqiy bazani yaratish vaqti-soati keldi. Bunga Islom taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliya tashkilotlari ekspertlari jalb etiladi", – deya ta'kidlab o'tganlar [11].

Mazkur jarayonni samarali amalga oshirish uchun quyidagi masalalarga alohida e'tibor qaratish lozim:

- xorijiy mamlakatlarda islom iqtisodiyotining rivojlanish tarixini o'rganish;
- dunyo bo'ylab islom iqtisodiyotini joriy etgan davlatlar tajribasini tahlil qilish;
- mazkur tajribalarda erishilgan yutuqlardan foydalanish hamda yo'l qo'yilgan xatolarning O'zbekiston amaliyotida takrorlanishiga yo'l qo'ymaslik maqsadida xulosa va amaliy takliflar ishlab chiqish.

Shu nuqtai nazardan, Langtonning [1] Fransiyada islom moliyasiga bo'lgan qiziqish sabablari hamda mamlakatda shariat qoidalarini chuqur biladigan mutaxassislarni jalb etgan holda shariat kengashlarini tashkil etish zarurligi haqidagi tavsiyalari tahlil qilingan. Shuningdek, Khan [2] Pokistonda islomiy moliya tizimini joriy etish jarayonida hukumat tomonidan har bir davlat organining aniq vazifa va vakolatlari belgilab berilgani hamda maxsus qo'mitalar tashkil etilgani haqida ma'lumot beradi. M. Kabir Hassan [4] esa ushbu qo'mitalarni tuzish va ularning samarali faoliyat yuritishida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlarni yoritib bergan. Bahraynda islom banklarining rivojlanish bosqichlari Thea Vinnicombe [5] tomonidan o'z ilmiy ishlarida batafsil tahlil qilingan. Islom iqtisodiyotining nazariy asoslari, tarixi hamda uning hozirgi kunda ayrim davlatlar (Eron, Pokiston, Sudan, Turkiya, Ozarbayjon va Rossiya) amaliyotida qo'llanilish xususiyatlari rossiyalik olim Renat Bekkin [8] tomonidan keng yoritilgan va muallif tomonidan tegishli xulosa hamda takliflar ilgari surilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot PRISMA standarti, ilmiy manbalar bilan ishlash, tizimli ko'rib chiqish jarayoni hamda ma'lumotlarni olish va tahlil qilish usullariga tayangan holda amalga oshirildi. Tizimli sharhlar va meta-tahlillar uchun afzal qilingan hisobot elementlari (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses – PRISMA) ilmiy mualliflarga tizimli sharhlar va meta-tahlillarning keng doirasini yuqori sifatda taqdim etishda yordam berishga qaratilgan asoslantirilgan minimal elementlar majmuasidir. Ushbu standart mualliflar e'tiborini mazkur turdagi tadqiqotlarda shaffoflikni ta'minlash, metodologik aniqlikni oshirish va to'liq hamda ishonchli xulosalarga erishish usullariga qaratadi.

Joriy tadqiqotda PRISMA yondashuvi tadqiqotchiga o'rganilayotgan mavzu bo'yicha ilmiy ishlarning sifati va batafsilligini baholash uchun zarur bo'lgan bevosita va muhim ma'lumotlarni tizimli ravishda to'plashda metodologik qo'llanma vazifasini bajardi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Fransiyaning islomiy moliyaga bo'lgan qiziqishi uchta asosiy omil bilan izohlanadi. Birinchidan, pragmatik yondashuv. Jahon moliyaviy inqirozi likvidlikka bo'lgan yuqori ehtiyojni yuzaga keltirdi, holbuki Yaqin Sharq mintaqasida katta hajmdagi likvid resurslar mavjud. Ikkinchi omil islom moliyasi asosida yotuvchi tamoyillar bilan bog'liq bo'lib, ularning uzoq muddatli istiqboldagi jozibadorligida namoyon bo'ladi. Xususan, oddiylik, uzoq muddatli moliyalashtirish va moliyalashtirishning ishtirokchi xususiyati, ya'ni moliyalovchining faqat vaqt omili orqali emas, balki o'z investitsiyalaridan hosil bo'ladigan pul oqimlari xavfini ham baham ko'rgan holda daromad olishi tadbirkorlik ruhini aks ettiradi. Uchinchi omil esa moliyaviy bozorlarni spekulyativ "kazino" sifatida emas, balki real iqtisodiyot va moddiy boyliklarni moliyalashtirish vositasi sifatida ko'rish g'oyasidir. Ushbu jihatlari banklararo yoki an'anaviy obligatsiyalar bozorida yuz beradigan holatlardan qat'i nazar, muhim ahamiyat kasb etadi [1].

Yana bir muhim voqea sifatida Parijdagi EUROPLACE moliyaviy bozorlar tashkiloti bilan Bahraynda joylashgan Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI) o'rtasida imzolangan anglashuv memorandumini qayd etish lozim. 2010-yil iyul holatiga ko'ra, AAOIFI tomonidan ishlab chiqilgan 20 ta standart arab tilidan fransuz tiliga tarjima qilingan bo'lib, bu fransuz moliya mutaxassislariga islomiy moliya masalalarini chuqur va aniq tushunish imkonini berdi. Mudoraba, mushoraka va ularga oid tushunchalar haqida nazariy munozaralar olib borish muhim bo'lsa-da, undan ham muhimrog'i – umumqabul qilingan standart shakllarning mavjudligidir. Chunki ingliz tilidagi tarjimalardan foydalanish ayrim hollarda, masalan, Ispaniya yoki Fransiya huquq tizimida mavjud bo'lmagan "trast" kabi ingliz huquqiga xos tushunchalar sababli noto'g'ri talqinlarga olib kelishi mumkin. Hali amalga oshirilishi lozim bo'lgan ishlar ko'p bo'lsa-da, dastlab e'tibor aynan ushbu 20 ta asosiy standartga qaratildi.

Shuningdek, Qatar Islom banki (QIB) va Fransiyaning yirik jamg'arma banki BPCE o'rtasida imzolangan yana bir anglashuv memorandumini mavjud bo'lib, u Fransiya islomiy chakana bank tizimini yaratishga zamin yaratishi mumkin. Mazkur tashabbusga Fransiya katta qiziqish bildirilmoqda. Chunki mamlakatdagi kichik va o'rta biznes subyektlari kapital qo'yilmalarga muhtoj bo'lib, ularning aksariyati halol faoliyat yuritadi. Shu bois ushbu hamkorlik "g'alaba-g'alaba" (win-win) modeli sifatida baholanmoqda. Bundan tashqari, bu tashabbus Fors ko'rfazi mamlakatlari investorlarini xususiy sarmoya sanoatining ishlash mexanizmlari, kompaniyalarni tanlash va direktorlar kengashlarida ishtirok etish jarayonlari bilan tanishtirish imkonini ham beradi. Bu nafaqat moliyaviy resurslarni jalb etish, balki investorlarni o'qitish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

Fransiya amalga oshirilgan islohotlarni kuzatish muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, islomiy moliyaviy mahsulotlar yoki shariatga muvofiq moliyalashtirishni joriy etishni rejalashtirayotgan banklar va kompaniyalar oldida bir qator muhim savollar mavjud. Huquqshunoslar uchun asosiy muammo nafaqat tartibga solish darajasida, balki institutsional aniqlik masalasida ham namoyon bo'ladi. Banklar o'z mahsulotlarini tekshirish maqsadida shariat kengashlarini tashkil etishlari lozim bo'ladi, bu esa ular uchun mutlaqo yangi tajribadir. Kompaniyalar esa o'z loyihalarini moliyalashtirishni ma'qullash uchun shariat ulamolari bilan shartnomalar tuzishlari talab etiladi. Shu bilan birga, shariat huquqi va mahalliy (masalan, Fransiya yoki Ispaniya) qonunchiligini birdek yaxshi biladigan mutaxassislarni topish ancha murakkab masala hisoblanadi.

Huquqiy jihatdan eng muhim savollardan biri shundan iboratki, shariatga muvofiq moliyaviy mahsulotlar davlat qonunlari bilan bir qatorda fatvolar orqali tartibga solinadimi yoki ular to'liq islomiy tamoyillar asosida boshqariladimi. Londonda ko'rib chiqilgan mashhur Shamil Bank of Bahrain v. Beximco ishi ushbu masalada muhim precedentsifatida e'tirof etiladi. Garchi shartnomada islom tamoyillariga ishora qilingan bo'lsa-da, London Apellyatsiya sudi ingliz huquqiga asoslangan kelishuvni ustuvor deb topdi. Sud islom tamoyillari yetarlicha aniq belgilanmaganligi va turli fiqh maktablari yondashuvlari aks etganini ta'kidladi. Shu asosda Fransiya Islom moliyasi qo'mitasi maxsus ishchi guruh tuzib, davlat qonunchiligi ustuvor bo'lishi kerak degan xulosaga keldi. Bunda shariat kengashlari tomonidan beriladigan fatvolar, xuddi islomiy moliya reyting agentliklarining sotishdan oldingi xulosalari kabi, maslahat xarakteriga ega bo'lishi lozimligi belgilandi [1, 108-bet].

Pokiston tajribasiga to'xtaladigan bo'lsak, 1980-yillarning boshlarida mamlakat hukumati bank va moliya sektorini islomiy yo'nalishda isloh qilish bo'yicha keng qamrovli loyiha boshladi. Ushbu vazifa Moliya vazirligiga yuklatildi va keyinchalik vazirlik Pokiston Davlat bankiga (State Bank of Pakistan – SBP) 1980-yilda Islom mafkurasi kengashi (Council of Islamic Ideology – CII) tomonidan tayyorlangan hisobot asosida islomiy bank va moliya tizimini rivojlantirish bo'yicha zarur choralarni ko'rishni tavsiya etdi. Shuningdek, Moliya vazirligi huzurida faoliyat yurituvchi Pokiston Bank kengashi (Pakistan Banking Council – PBC) mamlakatda islom bank ishi va moliyasining huquqiy hamda institutsional asoslarini shakllantirish uchun mas'ul etib belgilandi [2, 106-bet].

Pokiston Davlat banki 1981-yil yanvar oyidan boshlab mamlakat bo'ylab faoliyat yurituvchi bank muassasalariga 7 mingdan ortiq filiallarda foyda va zararni taqsimlash asosida ishlovchi shaxobchalarni ochish bo'yicha ko'rsatma berdi. Shuningdek, banklarga o'z foyda va zararlarni taqsimlash jamg'armalarini hukumatning tovar operatsiyalari, ulush sertifikatlari yoki Milliy Investitsiya Trusti (NIT) kabi foizdan xoli aktivlarga yo'naltirish tavsiya etildi.

O'rganilgan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, ayrim davlatlarda islomiy moliya joriy etilishidan avval amalda bo'lgan qonunchilik normalari islomiy moliya standartlariga mos kelmagan va bu jiddiy qiyinchiliklarni keltirib chiqargan. Ayniqsa, sudlar yoki mutaxassislar tomonidan masalalar ko'rib chiqilganda, amaldagi davlat qonunchiligi ustuvor hisoblanishi umumiy xulosa sifatida shakllangan.

Bundan tashqari, islomiy moliya institutlari uchun AAOIFI tomonidan ishlab chiqilgan standartlarning har bir mamlakatda, xususan Fransiya va Rossiya tajribasida bo'lgani kabi, milliy tillarga to'liq tarjima qilinmagani ham muhim muammolardan biri sifatida qayd etiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, jahon islomiy moliya sanoati hajmi 2024-yilda 4,5 trillion AQSh dollaridan oshgan bo'lib, 2027-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 6,7 trillion AQSh dollariga yetishi prognoz qilinmoqda [1]. Quydagi jadvallar xorijiy mamlakatlarning islomiy moliyani joriy etish tajribasini qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi.

1-jadval. Xorijiy mamlakatlarning islom moliyasini joriy etishning qiyosiy tahlili

Ko'rsatkich	Malayziya	Saudiya Arabistoni	BAA	Indoneziya	Turkiya	Buyuk Britaniya
Islom moliyasi joriy etilgan yil	1983	1975	1975	1991	1985	2004
Islom bankchilik bozor ulushi (2024)	45,6%	74,9%	22,7%	7,72%	8,5%	0,1%
Jami islom bank aktivlari (mlrd \$)	~320	~850	~296	~62	~65	~11,4
Islom banklari soni	16+	12+	20+	13	6	5
Jahon islom moliyasidagi ulushi	~12%	~25-30%	~10%	~2%	~3,5%	<1%
Yillik o'sish sur'ati (2023-2024)	7,7%	13,5%	11,1%	9,88%	~15%	38%
Musulmon aholisi (%)	~64%	~97%	~76%	~87%	~98%	~6,5%
Asosiy tartibga solish bazasi	Islom moliya xizmatlari to'g'risidagi qonun (IFSA 2013)	SAMA (Markaziy bank) tartibga solish qoidalari	BAA MBning islom bankchilik qoidalari	OJK shariatga mos bankchilik qoidalari	BDDK ishtirok bankchiligi doirasi	FCA islom moliyasi ko'rsatmalari
Muvaffaqiyat omillari	Ikki tomonlama bank tizimi, kuchli tartibga solish, shariatga muvofiqlik boshqaruvi	Hukumat mandati, neft boyligi, majburiy muvofiqlik	Oliy Shariat Kengashi, xalqaro markaz strategiyasi	Banklar birlashuvi (BSI), raqamli transformatsiya	Davlat ishtirok banklari, KO'K moliyalash	Soliq neytraligi, sukuk uchun ingliz huquqi
Asosiy moliyaviy vositalar	Sukuk, Murobaha, Takaful, Mudaraba	Sukuk, Murobaha, Ijora, Takaful	Sukuk, Murobaha, Ijora, Yashil sukuk	Sukuk, Murobaha, Mudaraba, Mushoraka	Sukuk, Murobaha, Ishtirok omonatlari	Sukuk, Murobaha, Uy sotib olish rejalari

1-jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, islomiy moliyani joriy etishda eng muvaffaqiyatli mamlakatlar qatoriga Saudiya Arabistoni (74,9% bozor ulushi), Malayziya (45,6%) va Birlashgan Arab Amirliklari (22,7%) kiradi [2]. Ushbu mamlakatlar tajribasi islomiy moliyaning rivojlanishi bevosita davlat siyosati va tartibga solish muhiti bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatadi. Jumladan, Saudiya Arabistonida islom bankchiligi majburiy shariatga muvofiqlik talablari asosida yuqori darajada rivojlangan bo'lsa, Malayziyada ikki tomonlama bank tizimi – ya'ni an'anaviy va islomiy banklar parallel ravishda faoliyat yuritadigan model muvaffaqiyatli joriy etilgan [3]. Diqqatga sazovor jihati shundaki, Buyuk Britaniya kabi musulmon aholisi nisbatan kam (6,5%) bo'lgan mamlakatlarda ham islomiy moliya muvaffaqiyatli rivojlanmoqda. Bu holat soliq neytralligini ta'minlash va qulay huquqiy muhit yaratish orqali erishilgan [4].

O'sish sur'atlari tahlili Buyuk Britaniya (38%), Turkiya (taxminan 15%) va Saudiya Arabistoni (13,5%) islomiy moliya bozorida eng yuqori o'sish ko'rsatkichlariga ega ekanini ko'rsatadi [5]. Ushbu mamlakatlar islomiy moliyani milliy iqtisodiy strategiyalariga integratsiya qilish bo'yicha izchil va faol siyosat olib bormoqda. Jumladan, Saudiya Arabistonining "Vision 2030" dasturi, BAAning 2031-yilga kelib islom bank aktivlarini 2,56 trillion dirhamga yetkazish maqsadi, shuningdek, Malayziyaning 2030-yilga borib islomiy moliya bozorida 50 foizlik ulushga erishish rejasi strategik yondashuvning yaqqol namunalari hisoblanadi.

Islomiy moliya rivojlanishining keyingi bosqichida shariat ilmlari hamda zamonaviy iqtisodiyot va moliya sohalarini chuqur biladigan integratsiyalashgan bilimga ega mutaxassislar zarurati keskin ortmoqda. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, shariat va moliya sohalarini birdek mukammal biladigan ulamolar soni yetarli emas. Ushbu muammoni hal etish uchun tizimli va uzoq muddatli kadrlar tayyorlash siyosatini amalga oshirish talab etiladi.

[4, 348-bet]. Bu borada xodimlar uchun islomiy moliya tamoyillariga oid maxsus o'quv dasturlari va treninglarni tashkil etish bo'yicha Ispaniya va Bahrayn tajribasini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yillarida Islom taraqqiyot banki tomonidan a'zo bo'lmagan davlatlardagi musulmon jamoalarini qo'llab-quvvatlash dasturi doirasida amalga oshirilgan grant loyihalari mamlakatdagi ilk islomiy moliyaviy bitimlar sifatida e'tirof etiladi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 27-avgustdagi 371-son qaroriga muvofiq Islom taraqqiyot bankiga, 2004-yil 21-dekabrda 596-son qaroriga asosan esa Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha Islom korporatsiyasiga a'zo bo'lingan. 2004-yildan boshlab mamlakatda islomiy moliyalashtirish asosida ayrim loyihalar amalga oshirila boshlagan bo'lib, ular asosan energetika va sog'liqni saqlash kabi ijtimoiy ahamiyatga ega sohalarda ijara va murobaha shartnomalari orqali moliyalashtirilgan.

Bugungi kungacha O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlari, jumladan banklar, sug'urta va audit tashkilotlari, yuridik shaxslar hamda aholi ishtirokida to'laqonli islomiy moliya bozori shakllanmagan. Hozirgi vaqtda Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha Islom korporatsiyasining 100 foizlik sho'ba korxonasi bo'lgan "TAIBA FINANCE" MChJ xorijiy korxonasi 2011-yildan buyon faoliyat yuritib kelmoqda. Mazkur kompaniya bugungi kunga qadar umumiy qiymati 36 mln AQSh dollari ekvivalentidagi 250 dan ortiq loyihani moliyalashtirgan bo'lib, islom tamoyillari asosida lizing xizmatlarini ko'rsatuvchi yagona tashkilot hisoblanadi.

2023-yilda oliy ta'lim muassasalariga qabul parametrlariga muvofiq, islomiy moliyaga oid bakalavriat yo'nalishlariga jami 45 nafar, magistratura mutaxassisliklariga esa 20 nafar talaba qabul qilinishi belgilangan. Biroq ushbu ko'rsatkich O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan 200 dan ortiq kredit tashkilotlari (tijorat banklari, mikromoliya tashkilotlari va lombardlar), sug'urta kompaniyalari, lizing tashkilotlari hamda qimmatli qog'ozlar bozorining professional ishtirokchilari ehtiyojlarini qondirish uchun yetarli emas.

Amaldagi qonunchilikka ko'ra, tijorat banklari bevosita ishlab chiqarish, savdo, sug'urta faoliyati bilan shug'ullanishi, yuridik shaxslarni tashkil etishi yoki ularning ustav kapitalidagi ulushlarni sotib olishi huquqiga ega emas. Ushbu cheklovlar islomiy moliyaning asosiy tamoyillaridan bo'lgan foyda va zarar taqsimotiga asoslangan operatsiyalarni to'liq amalga oshirishda eng katta to'siqlardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, islomiy moliyalashtirishni rivojlantirishda soliq qonunchiligini ham moslashtirish zarur. Jumladan, islomiy moliya institutlarining foyda va zararini aniqlash, ularni soliqqa tortish mexanizmlari, shuningdek, vaqf jamg'armalarini soliqqa tortish tartiblari hali ishlab chiqilmagan. Islomiy moliya mahsulotlari, instrumentlari va operatsiyalarini amalga oshirish bo'yicha aniq me'yoriy hujjatlarning mavjud emasligi moliyaviy tashkilotlar va aholi o'rtasida noaniqliklar hamda nizolarning ko'payishiga olib kelishi mumkin.

Eng muhim va kechiktirib bo'lmaydigan masalalardan biri sifatida Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI) tomonidan ishlab chiqilgan standartlarni o'zbek tiliga tarjima qilish, shuningdek, islomiy moliya tamoyillari asosida faoliyat yurituvchi tashkilotlar va aholi moliyaviy savodxonligini oshirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, xorijiy mamlakatlar tajribasini hisobga olgan holda O'zbekiston iqtisodiyotiga islomiy moliyani joriy etish bo'yicha xulosa va amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Xususan, birinchi navbatda, O'zbekiston iqtisodiyotiga islomiy moliyani joriy etish masalalarini muvofiqlashtiruvchi maxsus hukumat komissiyasini tashkil etish lozim. Mazkur komissiya xalqaro Shariat standartlari hamda Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI) tomonidan ishlab chiqilgan standartlarni o'zbek tiliga tarjima qilish va ularni amaliyotga joriy etish bo'yicha chora-tadbirlar dasturini ishlab chiqishi zarur. Bu orqali islomiy moliyaning asosiy tushunchalari, tamoyillari va operatsiyalarini amalga oshirish mexanizmlari keng jamoatchilik va mutaxassislar uchun tushunarli bo'ladi. Albatta, ushbu jarayon uzoq vaqt va katta moliyaviy resurslarni talab etadi hamda moliyachilar, bankirlar, islom ulamolari, huquqshunoslar kabi turli soha vakillarini keng jalb etishni taqozo etadi.

Ikkinchidan, xalqaro ekspertlar ishtirokida islomiy moliyalash uchun maxsus qonunlar, shuningdek, islomiy moliya mahsulotlari, instrumentlari va operatsiyalarini amalga oshirish tartib-tamoyillarini belgilovchi alohida me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish zarur. Yangi qonunchilik normalari banklarga islomiy moliya tamoyillariga muvofiq ravishda bevosita ishlab chiqarish, savdo va sug'urta faoliyatida ishtirok etish, yuridik shaxslarni tashkil etish hamda ularning ustav kapitalidagi ulushlarga egalik qilish imkoniyatlarini ham qamrab olishi lozim. Shu bilan birga, soliq qonunchiligini ham moslashtirish talab etiladi, ya'ni islomiy moliya institutlari faoliyatidan olinadigan foyda yoki zararlarni aniqlash va soliqqa tortishning o'ziga xos mexanizmlarini belgilash zarur. Chunki islomiy moliyada amaldagi buxgalteriya hisobida qo'llaniladigan asosiy qarz va foizlarni ajratish usulini qo'llash imkoni mavjud emas.

Uchinchidan, islomiy moliya sohasida kadrlar tayyorlash tizimini ikki yo'nalishda jadallashtirish maqsadga muvofiqdir. Bir tomondan, mahalliy oliy ta'lim muassasalarida islomiy moliyaga oid ta'lim yo'nalishlari va qabul

kvotalarini kengaytirish, ikkinchi tomondan esa mutaxassislarning ushbu sohada ilg'or tajribaga ega bo'lgan xorijiy davlatlarda malaka oshirishini tizimli ravishda tashkil etish zarur. Chunki yuqori malakali kadrlarni shakllantirish qisqa muddatda amalga oshiriladigan jarayon emasligi bilan ajralib turadi va uzoq muddatli strategik yondashuvni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Langton J., Trullols C., & Turkistani A. (2011). Islamic economics and finance: A European perspective. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230361133>
2. Khan M., & Bhatti M. (2008). Developments in Islamic banking: The case of Pakistan. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230582309>
3. Hassan A., & Mollah S. (2018). Islamic finance: Ethical underpinnings, products, and institutions. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-91295-0>
4. Hassan M. K., & Lewis M. K. (2014). Handbook on Islam and economic life. Edward Elgar Publishing.
5. Vinnicombe, T. (2012). A study of compliance with AAOIFI accounting standards by Islamic banks in Bahrain. Journal of Islamic Accounting and Business Research, 3(2), 77-98. <https://doi.org/10.1108/17590811211265902>
6. Islamic Finance News. (2022). IFN annual guide 2022. <https://www.islamicfinancenews.com/supplements/ifn-annual-guide-2022>
7. Religions of Uzbekistan. (n.d.). Islam in Uzbekistan. <https://religions.uz/pages/view?id=86>
8. Bekkin, R. I. (2010). Islamskaya ekonomicheskaya model' i sovremennost' [Islamic economic model and modernity] (2nd ed.). Izdatel'skiy dom Mardzhani.
9. Central Bank of Bahrain. (n.d.). Banking supervision. <https://www.cbb.gov.bh/banking/>
10. Baydaulet E.A. (2019). Islomiy moliya asoslari. O'zbekiston Milliy Nashriyoti.
11. President of the Republic of Uzbekistan. (2020). Address to the Oliy Majlis. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>